

BUITEN

11^E JAARGANG N^O. 47.

ZATERDAG 24 NOVEMBER 1917.

Foto C. Steenberg.

MONNIKENDAM.
GEZICHT UIT DE KERKSTRAAT OP DEN „SPELToren”.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

JACK DE ZANGER, DOOR HUBERT FOOTNER (7)	BLZ. 554, 564
MONNIKENDAM (VERVOLG), DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 553, 556—560
EEN VERWOEST MENSCHENLEVEN, DOOR IWAN TOERGENJEW	BLZ. 558
HOE EEN HEK EEN TAK VING, DOOR F. E. BLAAUW, GEÏLLUSTREERD	„ 561
OORLOGSSLACHTOFFER, DOOR G. DE GRAAF	„ 562
DE BOSCHNEGERS IN SURINAME, DOOR FRED. OUDSCHANS—DENTZ, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 562—563
HET IN 1390 GEBOUWDE KOOPMANSHUIS TE CONSTANZ, ILLUSTRATIE	BLZ. 564

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 25 cts.

JACK DE ZANGER.

EEN GESCHIEDENIS UIT HET HOOG NOORDEN VAN CANADA,
(7) DOOR HUBERT FOOTNER.

HOOFDSTUK VI.

RUST.

ZIJ kampeerden voor dien nacht op een met gras bedekt terras aan den rand van een diepe inzinking in de prairie waardoor een half-uitgedroogde stroom over een bedding van ronde steenen zijn weg zocht naar de groote rivier. De eenige volwassen boomen, die zij dien dag gezien hadden, groeiden op den bodem der inzinking, die zoo diep was dat men over den rand niets van de takken zag.

De paarden waren bij elkaar gedreven en in een wijden kring ontpakt. Ieder pak met zijn zadel werd onder zijn eigen dekkleed in den wijden kring op zijn plaats gelegd, om den volgenden morgen weder opgeladen te worden. Zoodra zij ontladen waren, werden de paarden de prairie ingejaagd om zich zat te eten aan het malsche prairiegras. Den ouden merries, die het grootste gedeelte van den troep gezoogd hadden, werd een bel aangedaan, en een blok aan de pooten gebonden, om den troep bij elkaar te houden.

Jack, Jean Paul en de Indiaansche jongens zorgden voor de paarden. Jack hield eveneens een oogje op de onhandige pogingen van Vassall en Baldwin Ferrie om de tenten op te zetten, en tusschen de bedrijven door leerde hij Humpy Jull een vuur aan te leggen.

Sir Bryson, Linda en Mevrouw Worsley, in drie van de dekstoelen die het onderwerp van zooveel commentaar waren, keken bij dit alles toe.

„Ik voel me zoo nutteloos,” zeide Linda, die Jack's diverse werkzaamheden volgde, zonder te doen blikken dat zij dit deed. „Geloof je niet dat er iets is waaraan wij ook een handje zouden kunnen helpen, Kate?”

„Het lijkt allemaal zulk zwaar werk, Linda,” zeide Mevrouw Worsley.

Terwijl Sir Bryson zijn handen op zijn welgedaan buikje vouwde, keek hij met tevreden oogen naar het drukke tafereel. „Malligheid, Linda,” zeide hij. „Ze worden allemaal voor hun inspanning betaald. Thuis bemoei je je zelfs niet met huis-houdelijke dingen.”

„Dit is heel iets anders,” zeide Linda een beetje boos. Het speet haar dat zij over dit punt begonnen was, doch Sir

Bryson verkoos niet zoo spoedig van het onderwerp af te stappen.

„Wat bedoel je met „anders?” vroeg hij. „O, het is alsof je hier allerlei stadsvooroordeelen kwijtraakt,” zeide Linda vaag. „Je keert hier tot de natuur terug.”

„Je vergelijking is een beetje onduidelijk,” zeide Sir Bryson, „ik begrijp je niet goed.”

„'t Komt er ook niet op aan,” zeide zij onverschillig.

„Nu, ik voor mij vind dat je niets prettigers ter wereld zien kunt dan dit,” ging Sir Bryson verder. „Al die menschen, die er toe bijdragen om het ons gemakkelijk te maken, en dan het diner dat zoo dadelijk klaar zal zijn. Ik rust er bepaald van uit. Stel je toch eens voor, je middagmaal wordt klaargemaakt waar je bijzit. Ik hoop maar dat Jull zijn handen eerst gewasschen heeft. Ik heb het hem anders niet zien doen.” Sir Bryson had dit heelemaal niet als grap bedoeld, doch Mevrouw Worsley lachte toch.

„Van eten gesproken,” ging Sir Bryson voort, „ik hoop maar niet dat het aanleiding tot moeilijkheden geeft met onzen gids.”

„Met Jack de Zanger?” zeide Linda snel. „Wat is er met hem?”

„Kindlief! Ik wou dat je hem niet zoo familiaar bij dien vulgairen naam noemde! Denk je dat hij verwacht met ons aan tafel aan te zitten?”

„Waarom niet?” zeide Linda warm. „Dat is hier zoo de gewoonte. De blanken eten samen en de Indianen doen het onder elkaar. Ziet u dan niet dat 't hier anders is dan bij ons? Hier kent men geen standsverschil.”

„Dan wordt het hoog tijd dat wij dit hier invoeren,” zeide Sir Bryson met den toegeefflijken glimlach van iemand die hiermede het onderwerp als afgedaan beschouwt. „Ik zal meneer Garrod verzoeken hem een wenk te geven.”

„Daar zoudt u uzelf alleen maar belachelijk mee maken,” zeide Linda.

Mevrouw Worsley sprak niet veel, doch als ze het deed was wat ze zei verstandig. „Ik geloof, weet je, dat de zaak zich vanzelf wel zal regelen, als we hem maar op z'n beloop laten.”

En zij had gelijk. Jack verlangde absoluut niet met het gezelschap in de groote tent aan te zitten. Nog afgezien van andere overwegingen, wist hij zeer goed, waar hij de beste beetjes vinden kon, en daarom legde hij het aan met den kok. Jack en Humpy sloegen hun kleine tenten achter het vuur op, naast elkaar, en Jack en Humpy wachtten met hun maal tot de anderen gereed waren.

Het was Jull's „début” als kellner, en Sir Bryson deed ook hierbij een nieuwe ondervinding op. Humpy was erg gewillig en goedaardig. Hij was natuurlijk een beetje zenuwachtig, en bij hem nam dit den vorm aan van een grootere welbespraaktheid. In zijn eenvoud vond hij, dat hij, als hij aan tafel bediende, meteen voor gastheer moest spelen.

„Kom binnen, menschen,” zeide hij joviaal. „Ga zitten waar je wilt. Jelui zult het een beetje door de vingers zien, als ik de dingen niet precies zoo doe als 't hoort. Ik heb nog nooit dames aan tafel bediend. Ik heb nooit veel vertrouwen in mezelf gehad. Een kind kan me in de war brengen.”

Sir Bryson werd zoo rood als een kalkoensche haan, en keek zijn aide-de-camp aan. Vassall deed alsof hij het niet zag.

„Ik zal alles maar zoo op tafel zetten,” ging Humpy onschuldig voort, „en dan tast je maar toe. De gerstekoeck is niet zoo goed as ie wel zijn kon, maar ik had niet veel tijd. Als we een vast kamp hebben, zal ik je wel wat anders voorzetten.”

„Hoeveel hebben we vandaag wel afgelegd?” vroeg Sir Bryson, om de aandacht af te leiden, aan Vassall.

Humpy vond dat hij hier zelf evengoed op kon antwoorden. „Twintig kilometer,” zei hij. „We zouden eerst twee mijlen terug in Mooseberry Spring stil hebben gehouden, maar Jack zei, dat daar geen brandhout te vinden was. En zoo zijn we vanavond een beetje laat.”

„We hebben nu alles, dank je wel,” zei Sir Bryson ijzig. „Je behoeft niet te wachten.”

„O, dat is anders niks, meneer,” zei Jull hartelijk. „Jack en ik gaan toch niet eten voor jullie klaar zijn. Ik wacht tot ik weet dat jullie je buik vol hebt.”

„Ik vind die gerstekoeck erg lekker, meneer Jull,” zei Linda ondeugend. „De rozijnen zijn zoo lekker.”

„Ik had ze tòch, en daarom vond ik dat ik ze d'r dan ook wel in kon doen” zei Humpy erg geveid. „Sommige menschen vinden 't erg moeilijk om goeie gerstekoecken te maken, maar bij mij is 't een tweede natuur, om 't zoo maar es uit te drukken. Jack heeft 'm voor me gebakken.”

Sir Bryson hield op met eten. Het was Jack zelf die een uitbarsting voorkwam. Misschien vermoedend wat er in de tent plaats greep, riep hij Humpy om bij hem te komen. Bij het hooren van zijn stem spitste Linda de ooren.

Humpy ging naar de tentopening. „Als jullie nog wat hebben moet, dan roep je maar even, meneer de gouverneur,” zei hij nog.

Sir Bryson herkreeg eerst langzaam zijn normale kleur. Hij maakte geen andere toespeling op wat er gebeurd was dan door te zeggen: „Belinda, ik sta werkelijk verbaasd over je.”

„Och, zeur nu niet, vader,” antwoordde de dochter oneerbiedig. De leden van Sir Bryson's gevolg waren gewoon aan dergelijke kleine voorvallen.

Toen zij de tent uitkwamen, kon men Jack en Jull broederlijk

naast elkaar zien eten bij het vuur, en Linda zeide met een plotselinge ingeving:

— „Ik wed dat zij een beter souper hebben dan wij zoo juist gehad hebben!”

Ze ried hier enkel maar naar, doch bij een groot gezelschap als van Sir Bryson blijven er noodwendig wel eens restjes, zooals een prairiehoen, een visch of een konijn over, niet voldoende voor de groote tafel, en deze vallen natuurlijk ten deel aan den kok en zijn kameraad.

Later, terwijl de Indianen de borden afwaschten, bleef Jack met Humpy zitten rooken en praten. Humpy behoorde tot het soort onschuldige pochhansen die erg aangedikte verhalen vertellen over niets. Hij was er Jack zelfs dankbaar voor dat deze deed alsof hij luisterde, en Jack was blij met dit gebabbel, omdat het hem in staat stelde zijn eigen gedachten te denken.

„Verleden winter, toen de boot niet langer voer,” zeide Humpy Jull, „toen ree' ik voor de Maatschappij met 'n span paarden naar Fort Ochre. Dat is je me daar 'n woest land. De lui rieden me aan om nooit zonder m'n geweer naar 't bosch te rijden as ik palen ging halen. Op 'n keer zat ik op een omgevallen boom m'n brood op te eten, toen ik vlak achter me 'n grijze beer hoorde brommen. Zoo werchtig as 'k leef, 'n kanus van 'n grijze beer! zien dee ik 'm anders niet, want ik wachtte 'm niet af. Ik wist dat 't 'n grijze beer was, omdat ze zeggen dat 'n grijze beer de eenige beer is die bromt. Ik rilde asof d'r insecten over m'n afgeklove' beenderen liepen. Ik rende an één stuk door tot ik an 't fort terug was. De paarden kwamen uit zichzelf na. En lachen dat ze in 't Fort deeën! Maar dat kon me niks schele', want 't opneme tege 'n grijze beer, daar bedank ik je lekker voor!”

Ondertusschen stond Jack voor de eerste maal in zijn leven voor een moreele crisis. Andere dreigende crisissen had hij, met de karakteristieke vindingrijkheid der jeugd, uit den weg weten te gaan. Tot nu toe had Jack zijn goeden naam als vanzelfsprekend beschouwd. Hij was weggelopen toen het hem goed docht, en in de meening dat hij terug kon gaan als hij er zin in had. En nu, nu hij hem bezoodeld vond, besefte hij eerst recht wat een goede naam wil zeggen. Hij raasde in stilte, en met recht, tegen den man die hem dezen goeden naam ontnomen had, maar toch fluisterde een stem in zijn binnenste hem in dat het eenigszins zijn eigen schuld was. Voor het eerst ook besefte hij, dat zijn naam niet zijn uitsluitend eigendom was; zijn vader en moeder hadden er ook deel aan, al waren zij niet langer in leven. En ook dacht hij aan de straten der stad, die hem zoo lief was, en die nu vol van menschen waren, die dachten dat hij, Malcolm Piers, een dief was. Het eenvoudigste was, er heelemaal niet verder over te denken, doch direct naar Frank Garrod te gaan en de zaak „met hem uit te maken.” Doch Jack moest zich zelven bekennen, dat dit feitelijk geen oplossing was. Telkens als hij sinds dien middag in Frank's buurt was gekomen, had deze gekropen en de tanden laten zien als een ziek dier, Jack walging inboezemende, en het hem onmogelijk makende, over welk onderwerp ook met Frank te spreken. Een blik in Frank's wanhopige oogen was voldoende om het nuttelooze aan te toonen van een beroep op zijn beter ik. „Bovendien zou ik hem onmogelijk kunnen smeecken om mij in mijn eer te herstellen,” dacht Jack, terwijl hij de vuisten balde, en de ader op zijn voorhoofd opzwol.

Het bezigen van geweld deed zich aan Jack voor als het eenige en natuurlijke middel. Doch hij verwierp ook dit. „Hij is ziek,” dacht hij. „Hij is geen portuur voor mij. Als ik hem een slag gaf. . .”

Een wilde vrees bekleemde zijn hart bij de gedachte, dat hij absoluut geen middel had om te bewijzen dat hij eerlijk was, anders dan door een vrijwillige en open verklaring van een man, die maar al te duidelijk snel achteruitging, en zelfs nu reeds nog maar half bij zijn verstand was.

Het probleem was te moeilijk voor Jack om op te lossen. Hij wenschte dat hij iemand kende die ouder was dan hij, om het voor hem uit te denken. Meer dan eens gingen zijne gedachten naar de oudste en verstandigste der beide dames in het gezelschap van Sir Bryson, tot wie hij nog niet had gesproken. „Ik wou dat ik op goeie voet met haar kon komen,” dacht hij.

De tweede dag van den focht was in hoofdzaak een herhaling van den eersten. Het eenige verschil bestond hierin, dat het opbreken en het kamp weder opslaan met meer routine ging. Op dezen dag, terwijl zij over de eindeloze prairieheuveltjes heentrokken, kwamen de met sneeuw bedekte toppen der Rockies in het westen in het gezicht. Jack en Garrod spraken dien dag niet tot elkaar. Garrod vertoonde een grootere wanorde in zijn toilet en iets vreesachtigs in zijn houding. Als men eenmaal op pad was, waren er geen plichten van secretaris meer te vervullen, en hij hield zich op een afstand van de andere blanken van het gezelschap. Men had hem altijd al wel een beetje zonderling gevonden, en dat hij nu nog wat zonderlinger was, ontging aan ieder behalve aan Jack, die er de reden van wist, en aan Jean Paul Ascota. De halfbloed sloeg Jack en Garrod beiden gade, en trok zijn eigen conclusies.

Zoo oppervlakkig bleek Jean Paul Ascota een uitstekende bediende, handig, ijverig en beleefd. De blanken, en Jack niet het minst, zouden intusschen verbaasd gestaan hebben, indien zij hadden kunnen hooren wat hij bij het vuur op zachten toon tot de Indiaansche knapen zeide.

„Ik hield me in,” zeide hij in het Creesch, „omdat de tijd nog niet gekomen is om toe te slaan. Men moet veel lijden en geduld zijn in het belang van de zaak. Maar ik heb het niet verge-

ten en als de tijd daar is, zal Jack het kamp uitgejaagd worden, en dan zal hij sterven. Mijn medicijn werkt langzaam maar héél zeker. „Jack is maar één blanke,” ging hij voort. Met een onwetend, gemakkelijk mee te krijgen gehoor, was Jean Paul werkelijk grootsch. „Ik zal hem mijn plannen tegen het blanke ras niet laten bederven. De tijd is nu bijna rijp. Ik heb de groote stam der Zwartvoeten in het Zuiden bezocht. Hun aantal is ontelbaar als de ronde steentjes op de zandbanken, wanneer de groote rivier laag is. Ik heb met de opperhoofden gesproken. Zijn zij gereed. Ik heb de Sarcees, de Stonies, de Bloods en de Piegans bezocht; allen zijn gereed als ik het teeken geef. En zijn wij ook niet gereed in het Noorden? De Crees, de Bevers, de Sapis, de Kakisas, en al het volk aan gene zijde van de bergen? Als Ascota zijn boodschappers uitzendt, zal er een vuur over het land varen, dat iederen blanke tot zachte asch zal verteren!”

En zoo ging het avond na avond. De vier knapen luisterden met sombere blikken, terwijl er een diep besef van het onrecht, het roode ras aangedaan, in ieders borst gloeide. Doch het was als vuur in het gras, dat slechts oplaait om weder uit te dooven. Zij vielen in slaap en vergaten de geheele kwestie, tot Jean Paul er een volgende maal weder over begon. Misschien voelden zij vagelijk, dat Jean Paul hoofdzakelijk zoo tot hen sprak om de zelfvoldoening die hem zijn eigen welsprekendheid gaf.

Dezen avond sloeg Jean Paul Garrod gade. Langzamerhand dwaalde Garrod weg van de kampvuren, en Jean Paul volgde hem. Garrod doolde doelloos rond om de tenten, met het hoofd op de borst gezonken, en liep kriskras door het gras, en wierp zich dan weder eens neer om even later weder op te staan en verder te dolen. Langen tijd volgde Jean Paul hem, in het schemerduister in het gras hurkend. Eindelijk ging Garrod aan den rand der coulee zitten, en nu kwam Jean Paul openlijk naar hem toe.

„'n Mooie avond,” zeide hij, met een nonchalant air.

Garrod mompelde een onverstaanbaar antwoord.

„Ik mag ook graag 's avonds wat rondwandelen, net als u,” ging Jean Paul voort met een onbeschrijfelijk gladder tong. Hij nam naast den ander plaats.

„Ik zit ook graag bij zoo een zwart gat te kijken. Het is zoo diep! Is u niet goed?” voegde hij er aan toe.

„Mijn hoofd,” mompelde Garrod. „Ik kan niet rusten!”

„H'm!” zeide Jean Paul. „Ik zal u genezen. Bij mijn volk ben ik wat u noemt een dokter.”

„Dokters kunnen mij geen goed doen,” mompelde Garrod.

„Ik ben niet als andere dokters,” zeide Jean Paul kalm. „Eerst zal ik u zeggen wat er met u is. Uw lichaam is niet ziek; het is wat u noemt uw ziel.”

Garrod keek hem verschrikt aan.

Jean Paul liet zijn stem dalen. „U haat!” siste hij.

„Wat is dat voor 'n vervloekte onzin?” zeide Garrod bevend.

„Wat helpt 't u of u 't al probeert te verbergen?” zeide Jean Paul schouderophalend. „Ik ben 'n dokter — toovenaar noemt men mij. Ik weet het. Ik weet wat u weet.”

Garrod's weerstand begon te verslappen. „Wat weet je dan?” zeide hij. „Hoe weet je dat dan?”

„Ik weet 't omdat ik op dezelfde manier haat,” zeide Jean Paul zacht.

Garrod ademde snel.

„Zullen wij onzen haat bij elkaar voegen?” mompelde Jean Paul.

Doch Garrod's rassentrots was nog niet geheel dood.

„Dit is dwaasheid,” zeide hij minachtend. „Je praat onzin!”

Jean Paul haalde de schouders op. „Heel goed,” zeide hij. „Morgen dan maar of een andere dag. Er is tijd genoeg.”

„Blijf me uit den weg,” zeide Garrod. „Ik wil niets met je te maken hebben.”

De duisternis verborg den glimlach van Jean Paul. „Ik geloof dat u vannacht erg graag zou slapen. Den heelen nacht door.”

Plotseling werden Garrod's zenuwen hem de baas. „O! M'n God!” mompelde hij terwijl hij zijn hoofd op zijn knieën liet vallen.

„Heeft u uw pijp bij u?” vroeg Jean Paul. „Geef hem mij, dan zal ik hem voor u stoppen.”

„Waarmee?” vroeg Garrod.

„Met 'n plantje dat ik pluk,” zei Jean Paul. „'t Doet niemand kwaad.”

„Hier dan,” zei Garrod, terwijl hij den Indiaan met een bitteren lach zijn pijp overhandigde. „Als ik er mee dood ga, zoo-veel te beter.”

Jean Paul haalde een hertsleeren zakje uit een binnenzak te voorschijn, en vulde de pijp met bladeren, die hij eerst fijnwreef voor hij ze in den kop stampte. Na de pijp terug gegeven te hebben, streek hij een lucifer aan. Garrod trok met een overdreven onverschillig air, en er verspreidde zich een doordringende lucht in het rond.

„Het smaakt afschuwelijk,” zei Garrod.

„U rookt 't ook niet voor den smaak,” zei Jean Paul.

Gedurende verscheidene minuten werd er geen woord gesproken. Garrod bemoeide zich uitsluitend met zijn pijp, en ademde den rook steeds langzamer in.

„Zoo is het goed,” mompelde hij eindelijk. In zijn stem klonk een onuitsprekelijke verlichting en ontspanning.

Jean Paul sloeg hem nauwlettend gade. Garrod's gestalte boog zich langzaam voorover, en de hand die de pijp naar zijn mond bracht, werd onzeker. (Vervolg op blz. 564 van dit nummer.)

Foto C. Steenbergh.

MONNIKENDAM.

HET WESTELIJK PORTAAL AAN DE NOORDZIJDE DER GROOTE KERK, VERMOEDELIIK EEN OVERBLIJFSEL VAN HET KLOOSTER DER FRANCISCANER MONNIKEN, AAN WIE DE STAD HAAR OPKOMST, NAAM EN WAPEN DANKT.

MONNIKENDAM.

(Vervolg).

MONNIKENDAM'S geschiedenis is hierboven nu juist niet in chronologische volgorde behandeld. Men denke evenwel niet dat deze wijze van behandeling, die ongetwijfeld het voordeel heeft, dat ze de lezing veraangenaamt, in dit geval het nadeel bracht, dat ze ons iets toch wel belangrijks deed vergeten: het allereerste begin van Monnikendam, zijn ontstaan. Opzettelijk zwegen wij daarover echter tot dusverre, omdat het o. i. beter thans besproken kan worden, nu wij naderen tot de bezichtiging van huidig Monnikendam en ons allereerst afvragen: waar hebben de eerste huizen dezer stad gestaan?

Een geschiedenis, waarin veel duister en onopgehelderd is, gaan wij u thans vertellen.

Norbertijner monniken van de abdij Mariëngaarde te Hallum in Friesland werden omstreeks 1250, gedeeltelijk door schenking, gedeeltelijk door aankoop, eigenaars van het eiland Marken. Aan de westzijde, waar thans Monnikenwerf ligt, stichtten zij een kerk en „uithof”. Zoo vertellen het Pierius Winsemius, in zijn kroniek van Friesland, en andere betrouwbare oude schrijvers, en aan de waarheid hiervan behoeft niet getwijfeld te worden.

Maar wel zijn wij zoo vrij te twijfelen aan de juistheid van wat zij allen er aan toevoegen, en wat tot dusverre ook vrij algemeen als waar is aangenomen: dat het *deze* monniken zijn geweest, die op de plaats, waar thans Monnikendam ligt, in het watertje waardoor het meer, dat later Monnikenmeer werd genoemd, met de zee in gemeenschap stond, een dam hebben gelegd, waarbij al spoedig een buurt ontstond, die den naam „Monnikendam” ontving. Mogelijk is het natuurlijk, dat de monniken van Marken, zich aldaar eenigszins vervelende, naar het vasteland zijn overgestoken en daar tot tijdverdrijf een dam hebben gelegd, maar is het waarschijnlijk? Is het niet véél waarschijnlijker, dat monniken, die last hadden van het opene van dit water, omdat dicht er bij hun klooster lag, dezen dam hebben gelegd om zich tegen overstromingen te beveiligen? Daar komt iets bij: het wapen van Monnikendam heeft steeds niet een Norbertijner maar een *Franciscaner* monnik voorgesteld, in een kleed van sabel of bruin, met een wit koord om. Toch zou men nog aan de oude lezing geloof kunnen hechten, als er niet inderdaad bij de samenvloeiing van het afgedamde watertje en de „Monnikenmeer” een franciscaner klooster was geweest, waarover zoo aanstonds meer. De tijd van de stichting van dat klooster is niet bekend, maar kan zéér wel omstreeks 1250 vallen: tegen

het midden der 13de eeuw immers zijn de eerste franciscaner kloosters in ons land gesticht.

Het is intusschen begrijpelijk, dat men de geestelijken van het zoo beroemde Mariëngaarde, die zich op Marken hadden gevestigd, heeft aangezien voor de stichters van een aan den overkant ontstane plaats die den naam „Monnikendam” ontving, en dat men niet gedacht heeft aan het St. Salvator-klooster bij het Monnikenmeer, waarvan zoo héél weinig bekend is, doch welks bestaan blijkt uit een visum van een privilegiebrief, door Willem V van Beieren in 1357 aan Edam geschonken 1). Mogelijk hebben de monniken van Marken edam franciscaner collega's bij het leggen van den dam een handje geholpen. Maar dat toch eigenlijk aan de laatste Monnikendam zijn ontstaan dankt, meenen wij op goede gronden te hebben waarschijnlijk gemaakt.

Volgens sommigen zeou Monnikendam oorspronkelijk Monnikenmeerdam hebben geheeten en dus naar het meer zijn genoemd, dat alleréerst zijn naam van de Monniken zou hebben ontvangen. Dit is te meer onwaarschijnlijk, omdat blijkens een handvest van 1356 nog in dat jaar dit meer *die Meere* wordt genoemd.

Natuurlijk hebben, zoo dachten wij aanvankelijk, de eerste huizen van Monnikendam bij de sluis in den dam gestaan en heeft de buurt zich eerst langs den zeedijk en toen meer binnenwaarts uitgebreid. Een plattegrond van oud-Monnikendam schieen deze veronderstelling te bevestigen, toen plotseling de zéér oude kerk — opgeteekend is, dat zij in 1412 nog niet voltooid was — aan den uitersten westpunt der stad, bij het voormalige Monnikenmeer, dus zoo ver mogelijk landwaarts, ons geloof aan het wankelen bracht. Duidelijk blijkt uit den bouw der stad, dat zij, langs den zeedijk zeer spoedig denzelfden omvang van tegenwoordig bereikende, landwaarts minstens tweemaal is vergroot, en zeer waarschijnlijk in 1426 tijdens den aanval der Kennemers zich ten westen nog slechts uitstreckte tot de Kennemergracht (die zijn naam ontving van de vele Kennemers, die er in sneuvelden), welke thans gedeeltelijk is bebouwd, voor een ander gedeelte is gedempt, en nu Wagenpad heet. Maar dan zou Monnikendam een plaats zijn geweest, welker kerk een eindje buiten de stad stond! Onmogelijk! Monnikendam móet een eigen bedehuis binnen zijn muren hebben gehad. Intusschen, dit staat vast: de in den aanvang

1) Zie het van grondig onderzoek getuigend artikel van A. Driessen over „Monnikendam vóór de Hervorming”, in de „Bijdragen voor de geschiedenis van het Bisdóm van Haarlem”, dertigste deel, 1906.

Foto C. Steenbergh.

MONNIKENDAM. GRACHTGEZICHT BIJ DE BINNENDIJKSHAVEN.

der 15de eeuw gebouwde kerk — de éénige kerk van Monnikendam volgens de 17de eeuwse schrijvers — heeft geruimen tijd *buiten* de muren gestaan. Hoe dit wonderde feit te verklaren?

Na lang peinzen vonden wij de oplossing, die in den plattegrond der stad zijn bevestiging vindt, vooral op die van Jacob van Deventer ($\pm$ 1560) waarop de stad nog geen afgerond geheel vertoont, doch de buurt bij de kerk zich als een uitwas aan de westzijde vertoont: Monnikendam is ontstaan uit twee buurten, de groote buurt bij den dam, en de kleine buurt bij het Monnikenmeer. En deze kleine buurt was... de kloosterbuurt. Dat ten oosten van de Groote kerk, op de plek waar nu de begraafplaats wordt gevonden, een klooster voor nonnen van de derde orde van St. Franciscus heeft gestaan, Mariëngaarde genaamd, dat in 1403 reeds bestond en vermoedelijk in het eind der 14de eeuw was gesticht, is zeker. Het hierboven genoemde monnikenklooster van dezelfde orde kan onmogelijk hetzelfde geweest zijn, moet dus op een andere plaats hebben gestaan: immers, het bestond nog in 1416. De plaats van dit laatste klooster is niet bekend. Vrij zeker is intusschen, dat het in de nabijheid van de tegenwoordige kerk stond, misschien wel op haar plaats.

Waarom dit waarschijnlijk is? Ten eerste: in het reeds genoemde visum van 1416 wordt gesproken van het monnikenklooster *bij*, op het er aanhangende conventszegel van dat in Monnikendam; het stond dus even *buiten* de stad, maar *binnen* de vrijheid. Ten tweede: het reeds besproken wapen van Monnikendam vertoont een franciscaner monnik met een knots op den schouder. Terecht zegt A. Driessen in zijn reeds eenmaal aangehaald opstel, dat „dit geen wapen (is) voor de orde van St. Franciscus, de orde van nederigheid en zachtmoedigheid, en daarom houd ik het er voor” — wij citeren nog steeds — „dat die zoogenaamde knots oorspronkelijk een *voetspaan* is geweest, en dat het klooster in de nabijheid der Groote kerk heeft gestaan aan de „Meere.” Wij gaan nog verder, en lezen liever voor „in de nabijheid der Groote Kerk” *ongeveer op de plaats der Groote kerk*. Waarom? Men beschouwe eens aandachtig de portalen aan de noordzijde van de kerk, waarvan men de oostelijke op blz. 559 en de westelijke op blz. 556 ziet afgebeeld. Duidelijk valt op, dat deze portalen in 't geheel niet bij het forsche gebouw passen. En is het niet iets zonderlings, die twee portalen aan één zijde van de kerk zoo dicht bij elkaar? Doet dat oostelijke portaal niet veel aan een gedeelte van een klein kerkgebouw (wellicht een gedeelte van de kloosterkapel) denken en de westelijke aan den ingang van een klooster? Worden deze gebouwtjes niet nog in den volksmond „het klooster” genoemd? Is het St. Salvator-klooster niet spoorloos verdwenen, toen de Groote — aan St. Nicolaas gewijde — kerk in zijn tegenwoordigen omvang ontstond, in de eerste helft der 15de eeuw?

Waarom uit het klooster een kerk zou gegroeid zijn en de fran-

ciscaner-monniken het veld ruimen, tal van gissingen zouden daaromtrent gemaakt kunnen worden, maar niets valt natuurlijk met zekerheid te zeggen. Dát het geschied is, wij achten het waarschijnlijk.

Letten wij nu op de andere buurt, het eigenlijk Monnikendam, dat tot de aaneensmelting der beide buurten — wij weten niet precies wanneer deze heeft plaats gehad — zoo oppervlakkig beschouwd geen bedehuis zou gehad hebben, iets wat echter te dwaas is om aan te nemen. Een mededeeling in Meijer's „Korte beschrijvinge der stad Monnickendam” ($\pm$ 1660) scheen aanvankelijk de oplossing te geven: „Eenige roeden van de Stadt in Zee, benoorden de boom, leyt een plaetse, die vry wat hoger is als de andere gronden, welke men noch tegenwoordich het Kerckhof noemt, ende wort geseyt, dat daer weleer een kerk ofte Kapel gestaen soude hebben; waerom sommige willen, dat de Stadt eertijts vry wat meer naer Zee toe gelegen heeft.” Ongetwijfeld kan dit „on-dit” waarheid bevatten; wij nemen zelfs aan, dat het strookje grond, dat al eeuwen lang voor de stad, even buiten den wal, in zee ligt — de „kleiperken” wordt het genoemd — het overblijfsel van den ouden zeedijk is, die zich dank zij de verzanding der reede heeft gehandhaafd, en dat hierbij Monnikendam's oudste kapel stond. Maar daar nergens gewag wordt gemaakt van een dergelijke ramp die de stad aan de zeezijde heeft getroffen, mag aangenomen worden, dat het verlies van dit stadsdeelte en de kapel zeker vóór de 15de eeuw heeft plaats gehad. We zijn er dus nog niet.

Peinzensmoede wierpen wij een laatsten blik op Monnikendam's plattegrond, en staarden wij nog eenmaal naar de omgeving van den Dam, of niets daar in de gedaante der straten iets van een voormalig kerkhof verraadde. Plotseling viel ons oog op den Speeltoren. Wat is dat toch eigenlijk voor een toren, zoo dachten wij. De toren van het voormalig Stadhuis, wordt door een ieder beweerd, en wij hadden het tot dusverre grif geloofd. Wij raadpleegden Meijer nog eens: „Het Stadthuis ofte Raethuys is niet seer schoon; in de jaren 1591 en 1592 is een cierlycke en tamelyck hoge Toren aen het selve, staende in 't midden van de Stadt, gebouwt.” En ieder, die over Monnikendam heeft geschreven, heeft het hem nagezegd. Maar dit is onzin, zoo schoot het ons plotseling te binnen; een lèek kan wel zien, dat de torenromp veel ouder is dan het voormalig Stadhuis, dat den stijl van $\pm$ 1640 vertoont (zie de afb. op blz. 558). Bovendien, zou men in een dergelijke kleine stad in Holland — we zijn niet in Vlaanderen! — bij zijn Stadhuis zoo'n forschen toren gebouwd hebben? En weet men daarenboven niet met beslistheid mede te deelen, dat nog in 1591 het stadhuis, dat omstreeks 1600 verbrand is, *niet* naast den Speeltoren stond, maar iets zuidelijker, aan den Middeldam? Om kort te gaan: de toren stond er reeds, vóór hij een stadhuis naast zich had, zijn benedengedeelte

dagteekent uit de eerste helft der 15de eeuw en alleen zijn spits is er in 1591—'92 opgezet, toen men zich een klokkenspel wilde aanschaffen, dat er eenige jaren later — de klokken zijn van 1596 — in is aangebracht. Het oude Stadhuis, het tweede dus van Monnikendam, is in de eerste helft der 17de eeuw naast den toren gebouwd.

Zoo drong zich de gedachte steeds sterker aan ons op, dat de Speeltoren, wier romp er zoo echt als een kerktoren uitziet, en die „georiënteerd” staat, n. l. met de voorzijde naar het westen gekeerd, de toren van Monnikendam's kerk is geweest in den aanvang der 15de eeuw, toen de Groote kerk nog niet voltooid was en buiten de muren der stad lag. Daarna merkten wij op, dat van de van Groote kerk tot Speeltoren loopende hoofdstraat niet het gedeelte bij de Groote Kerk, maar dat *bij den Speeltoren Kerkstraat* heet. Ons vermoeden werd zekerheid, toen Monnikendam's secretaris zoo vriendelijk was ons op een desbetreffende vraag te antwoorden: „Uit den aanbouw van den toren en de aangrenzende percelen blijkt, dat hier een kerk moet gestaan hebben; dit is op te maken uit de muren met nissen.”

Wanneer deze kerk is verdwenen? Niets is ervan bekend en voor zoover wij weten heeft niemand ooit iets over haar geschreven. Ze kan zeer goed verwoest zijn door de branden van 1500 of 1513, maar het blijft zonderling, dat van deze verwoesting nergens melding wordt gemaakt; wel lezen we, dat bij die rampen de stad grootendeels werd vernield, maar, „de kerk” (de Groote kerk) met het klooster Mariëngaarde behouden bleven. Minder bevreemding wekt het, dat het bedehuis niet weer is opgebouwd: de twee buurten waren inmiddels saamgegroeid en de Groote St Nicolaas kerk, thans binnen de wallen, bood voor Monnikendam's geloovigen meer dan voldoende ruimte. Slechts de toren bleef gespaard, ontving op het einde der 16de eeuw een nieuwe spits en klokkenspel, werd voorzien van een uitbouwje met de bekende ruitertjes, zag in de 17de eeuw een Stadhuisje naast zich optrekken en op het einde der 18de eeuw weder sloopen, werd tot de bekende „Speeltoren”.

Wie brengt meer licht over de ganschelijk vergeten kerk, waarvan hij eens deel uitmaakte?

* * *
De namen Niesenoortsburgwal, Nieuwe Niesenoortsburgwal, Fluweelen burgwal en Haringburgwal aan de zuidzijde der stad geven waarschijnlijk den omvang der stad aan deze vóór de voorlaatste vergrooting aan, die wellicht omstreeks 1550 plaats vond; de Oudezijds burgwal vormde de wal aan de noordwestzijde vóór de laatste vergrooting, die van 1575. De eerste vergrooting is waarschijnlijk die geweest, waarbij de Klooster- bij de Dambuurt werd gevoegd, een belangrijke uitbreiding, die vermoedelijk in den bloeitijd der 15de eeuw is geschied. Vergis ik me niet, dan is Monnikendam dus driemaal uitgelegd, en dat vóór den tijd, waarin de méeste Hollandsche steden vergroot werden. De verklaring hiervan hebben we reeds gegeven.

Vier poorten heeft Monnikendam gehad: de Nieuwe- of Broekerpoort, in de eerste helft der 18de eeuw vernieuwd, de Noordeinderpoort, de Zuideinderpoort en het Zaksteegpoortje, het laatste toegang gevend tot den weg naar Overleek. Van de twee eerste, de voornaamste — vooral de Nieuwe poort had wel iets monumentaals — is de Nieuwe poort reeds ongeveer 40 jaar geleden gesloopt, de Noordeinderpoort, waarvan nog een klein gedeelte der aansluitende muren bewaard is gebleven, in 1888, bij den aanleg der tram. Drie steenen uit deze poorten, het wapen der stad voorstellende, zijn bewaard gebleven. Een er van is in den gevel van het Waterlandshuis aangebracht, één in den muur bij de voormalige Noordeinderpoort, terwijl een derde op betere tijden wacht, om in den gevel van het te herbouwen oude Stadhuis naast den speeltoren te worden gemetseld.

Als vesting heeft Monnikendam vermoedelijk niet veel te bejagen gehad, maar haar sterkte is nooit op de proef gesteld.

(Slot volgt).

A. LOOSJES.

EEN VERWOEST MENSCHENLEVEN.

EENS, — het was in den herfst, — op weg van Moskou naar Toela, moest ik aan een wisselplaats wachten. Er waren geen paarden. Ik keerde van de jacht terug en was zoo onvoorzichtig geweest mijn driespan vooruit te zenden. De postmeester, een reeds bejaard, brommerig man met tot op z'n neus afhangelende haren, antwoordde op al m'n klachten en verzoeken met knorrige keelgeluiden en sloeg de deur dicht als verwenschte hij zijn eigen beroep; dan kwam hij weer te voorschijn, schold op de stalknechts, die geeuwend rondliepen zonder zich in het minst te storen aan de toornige uitvallen van hun baas. Ik had reeds driemaal thee gedronken, herhaaldelijk geprobeerd te slapen, alle spreuken aan de wanden gelezen; de verveling maakte me ten slotte onprettig van stemming. Kil en strak staarden m'n oogen naar den dissel van mijn wagen, toen plotseling vlak in mijn nabijheid een bel klonk, een klein met drie afgematte paarden bespannen rijtuigje naderde en voor de deur stil hield. De reiziger sprong er uit en onder het geroep van „paarden! gâuw!” trad hij de kamer binnen.

Terwijl hij vol verwondering luisterde naar het antwoord van den postmeester, dat er geen paarden op het oogenblik aanwezig waren, had ik juist den tijd om met nieuwsgierigheid — de prikkel der verveling — mijn lotgenoot van top tot teen te observeeren. In zijn dor, geel, als koper glanzend gelaatsvel hadden de pokken diepe gleuven gekorven, zijn blauwzwarte, lange haren vielen in lokken-val tot op de kraag van z'n jas, hij had kleine, bleke en bolle oogen; op de bovenlip spruiterden enkele snorhaartjes.

Hij was gekleed als een wat loszinnig land-eigenaar, die vaak op de paardenmarkt komt, — een bontgekleurde, tamelijk vuile jas, een verschoten bleek-zijden halsdoek, een vest met messingknoopen. Hij droeg een wijde, grauwe broek, waar de punten van zijn bemodderde laarzen uit staken. Hij rook naar tabak en brandewijn, aan z'n dikke, rooie vingers, welke door de mouwen van z'n jas bijna bedekt werden, glansden zilveren en ijzeren ringen. Zulke typen ontmoet men in Rusland vaak en, eerlijk gezegd, met niet al te groot genoegen, maar, ondanks het vooroordeel tegen den nieuwen reiziger, moest ik toch bij aandachtige beschouwing erkennen, dat er in de trekken van zijn gelaat een zorgeloze goedmoedigheid te bespeuren was en een temperamentvolle uitdrukking niet viel te miskennen.

„Die mijnheer wacht hier al langer dan een uur,” troostte de postmeester met een hoofdbeweging naar mijn kant.

„Langer dan een uur!” De schalk maakte zich nog vroolijk om mijn naargeestigen toestand.

„Mijnheer heeft misschien niet zoo'n haast,” antwoordde de reiziger.

„Wat weten wij daar nou van af,” twijfelde de postmeester, brommerig.

„Dus daar is niks an te doen? Geen paarden? Beslist niet?”

„Ik heb er geen één.”

„Nou, laat dan maar de samovar brengen. Daar is niks aan te doen. Maar wachten!”

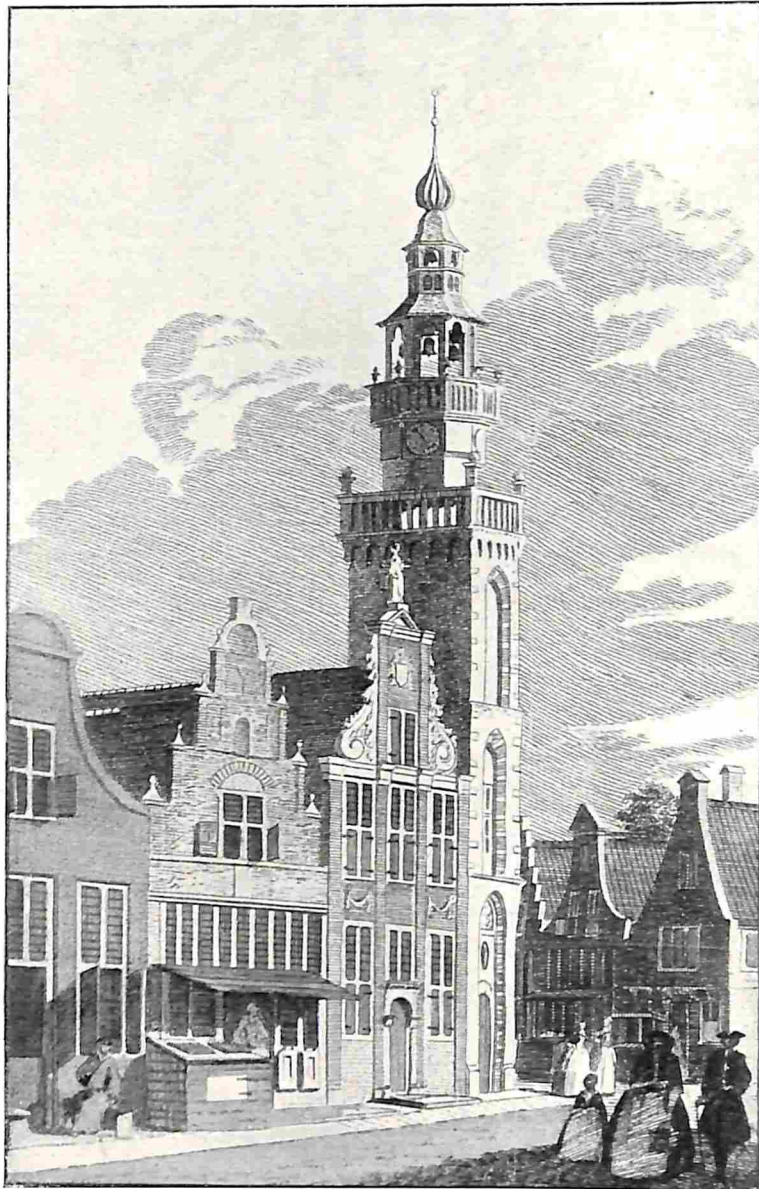
De nieuwe reiziger ging op een bank zitten, gooide z'n muts op tafel en streek met de hand door z'n haren.

„Heeft u al thee gedronken?” vroeg hij in mijn richting.

„Ja, ik heb al thee gedronken.”

„Wilt u voor de gezelligheid nog eens met mij thee drinken?”

Ik voldeed aan zijn verzoek. De dikbuikige, rood-gekleurde samovar verscheen ten vierden male op tafel. Ik haalde een flesch rum voor den dag. Het was geen vergissing van me, toen ik mijn splinternieuwen kameraad als een niet al te groot land-eigenaar taxeerde. Hij heette Peter Petrowitsch Karatew. Wij kwamen met elkaar in gesprek en reeds een half uur na onze

MONNIKENDAM.
DE SPEELTOREN IN HET BEGIN DER 18DE EEUW. LINKS
VAN DEN TOREN HET VOORMALIGE STADHUIS.

Foto C. Steenbergh.

MONNIKENDAM.

HET OOSTELIJK PORTAAL AAN DE NOORDZIJDE DER GROOTE KERK, MISSCHIEN EEN OVERBLIJFSEL VAN DE KAPEL VAN HET FRANCISCANER KLOOSTER ST. SALVATOR.

kennismaking vertelde hij me met een goedge openhartigheid zijn geheele leven.

„Nu ga ik naar Moskou,” sprak hij, z'n vierde glas leegdrinkend, „want op het land daar is voor mij niets meer te doen.”

„Niets meer te doen? Hoe dat?”

„Niets meer. Het landgoed is in disorde. Eerlijk gezegd, heb ik de boeren totaal geruïneerd. Toen kwamen slechte jaren, mislukte oogsten... het ene ongeluk kwam na het ander... en dan” — hij keek melancholiek terzij, „was ik een miserabel landeigenaar!”

„Hoe meent u?”

„'t Is zoo. Als landheer deugde ik absoluut niet. Luistert u 's”, — ging hij verder, mij nu recht in het gelaat kijkend en aan z'n pijp zuigend, — „als u me hier zoo ziet zitten, dan denkt u misschien, dat ik... nou moet ik dit op den voorgrond stellen, dat ik een zeer middelmatige opvoeding heb gehad. Er was geen geld. U moet me niet kwalijk nemen, het hart dat ligt mij nog-al op de tong en misschien, dat u...”

Hij voltooide den zin niet en maakte een afwerende handbeweging. Ik gaf hem de verzekering, dat hij zich vergiste, dat ik onze ontmoeting zeer waardeerde en merkte tevens op, dat de arbeid welke voor een landgoed noodig is, nu juist geen eminente opvoeding vereischt.

„Dat ben ik met u eens, maar er is toch een zekere ambitie voor noodig en... geluk! Den één loopt alles meê, maar mij... Als ik u vragen mag, komt u uit Petersburg of uit Moskou?”

„Ik kom uit Petersburg.”

Hij wolkte een lange rookzuil door z'n neus voor zich uit.

„Ik ga naar Moskou om er een betrekking te zoeken.”

„Wat voor een betrekking wilt u zoeken?”

„Dat weet ik nog niet. Wat zich maar voordoet. Eerlijk gezegd, zie ik er wat tegen op. Eer je er aan denkt kunnen ze je ter verantwoording roepen en ik... ik heb altijd buiten gewoon en geleefd... ik ben het vrije, het zelfstandige gewoon, maar... wat zul je er aan doen? De nood dwingt me... jaaa, als die me niet dwong!”

„En dus meent u, dat het beter is naar de stad te gaan?”

„Beter... och, dat weet ik nog niet. Beter dan buiten, op het land, kan het natuurlijk onmogelijk wezen.”

„Kunt u dan onmogelijk op het land verder leven?”

Hij zuchtte. „Onmogelijk. Het landgoed is al bijna mijn eigendom niet meer.”

„Hoe dat?”

„Ze hebben al gauw één van m'n burens zoo welwillend gevonden om... een wissel...”

De arme Peter Petrowitsch streek met de hand over z'n gezicht, zweeg somber en schudde het hoofd heen en weer.

„Nou, en toen was het uit. Maar ik zal me over niemand beklagen, ik-zelf ben de schuld van alles... ik heb altijd graag gróót geleefd... en ik hou er nóg van... ja, verd... nóg!”

„Dus u hebt nog-al, wat je noemt, weelderig geleefd!”

„Mijnheer,” sprak hij, me nu weer flink en open aankijkend, „ik had twaalf koppels honden... jachthonden zooals er maar weinige zijn. Als de bliksem vlogen ze op de hazen af

en op wild waren ze als slangen — als ratten. En m'n hazewinden, die mochten gezien worden! Nou is dat alles voorbij en waarom zou ik er om liegen? Ik ging dikwijls op jacht! Nou had ik een hond, Comteska, die stond stil, mijnheer, als een muur en hij droeg z'n neus hoog in de lucht. Zóó! Als ik bij een moeras aan 't jagen was en ik riep: „Chèrchez!” en hij zocht niet, dan had je er gerust met twaalf honden kunnen zoeken, maar dan was er ook niks te vinden. Maar als-i stil stond, dan was het net alsof-i op die plek wou dood blijven... en hoe aardig, hoe vormelijk was-i in m'n kamer! Gaf je hem een stuk brood met de linkerhand en zei je, daar heeft een schobbejak van gegeten, dan raakte hij 't niet aan, maar gaf men het hem met de rechterhand en je zei: daar heeft een heel lief, jong meisje van gesnoept dan — hâp en wêg was 't. Ik had nog een jong' van 'r, een allerliefst diertje; ik wou het meenemen naar Moskou, maar een vriend van me, die heeft 't me, gelijk met m'n geweer, afgebedeld. In Moskou, zei hij tegen me, heb je er toch niets meer aan want daar moet je toch een heel ander leven leiden. Ik heb hem het beestje maar gegeven en ook m'n geweer, — ik heb daarginds alles maar achter gelaten.”

„Maar u hadt toch ook in Moskou kunnen jagen”.

„Ach, waarvoor? Ik heb nu eenmaal niet de kunst verstaan mijn neigingen te beteugelen en nou moet ik daarvoor ook maar lijden. Als ik u vragen mag, is het leven in Moskou duur?”

„Niet zoo heel duur.”

„Niet heel duur? Maar vertelt u me 's, zijn er in Moskou ook Zigeuners?”

„Zigeuners, zooals je ze wel op de jaarmarkten ziet, ja, die zijn er wel in Moskou...”

„Nou, dat is prachtig, dat is in orde! Ik hou van de Zigeuners, verd... ik hou van ze.”

En de oogen van Peter Petrowitsch flikkerden vroolijk en fel op. Plotseling draaide hij zich onrustig heen en weer op de bank, keek nadenkend voor zich uit, liet het hoofd wat zakken en reikte mij zijn leêg glas over.

„Geeft u me wat rum van u,” verzocht hij.

„Maar er is geen thee meer.”

„Dat doet er niet toe. Dan maar zonder thee, wat?”

Karatew steunde z'n armen op tafel en verborg zijn gelaat in de handen. Ik keek zwijgend toe en vermoedde van die gevoels-uitingen, ja misschien tranen te zien, waarmeê een aan den drank verslaafd man dikwijls zeer gul is, maar toen hij het hoofd, achter z'n handen vandaan, ophief, was ik in eens diep getroffen door de in-trieste uitdrukking in dat gezicht.

„Wat scheelt u?”

„Niets... ik denk aan vroegere tijden. Een.. een.. geschiedenis.. ik zou u die wel vertellen als ik niet bang was u ermeê te vervelen.”

Foto C. Steenbergh.

MONNIKENDAM.

WAT OVER IS VAN HET VOORMALIG STADHUIS NAAST DEN SPEELTOREN.

Foto C. Steenkergh.

MONNIKENDAM.

EEN DER AARDIGSTE GEVELTJES AAN HET NOORDEINDE.

„Ik verzoek u....”

„Ja,” vervolgde hij met een zucht, — er zijn van die gevallen in het leven... zooals met mij bij voorbeeld... als u wilt zal ik het u vertellen maar ik weet niet....”

„Vertel u 't mij gerust, Peter Petrowitsch, ik stel er heel, heel veel belang in.”

„Zooals u wilt. U moet dan weten... ik woonde buiten, op 't land, toen er een meisje in mijn leven verscheen! Dat was een meisje, mooi en toch verstandig en hartelijk óók. Ze heette Matriona. Het was een heel eenvoudig meisje, dat wil zeggen, u moet me goed begrijpen, een ondergeschikte, een lijfeigene. En ze was niet bij mij maar hoorde op een ander landgoed, dat was juist het ongeluk. Ik werd verliefd op 'r, — wat een geschiedenis hè! — en zij op mij! Toen vroeg ze me — wat ik trouwens zelf al van plan was, — of ik haar wilde vrij koopen. Haar meesteres was zeer rijk maar een oud, afschuwelijk mirakel, dat ongeveer vijftien werst van mij vandaan woonde. Maar op een goeien dag, — zooals het in de verhaaltjes genoemd wordt, — liet ik drie paarden voor mijn rijtuig spannen — de middelste was een prachtig Aziatisch paard en heette dan ook Lampurdos — maakte een beetje toilet en ging naar de patrones van Matriona. Ik kom aan een groot huis met bijgebouwen en met tuin.... Matriona stond me op te wachten, het scheen of ze me wat zeggen wilde, maar ze kuste me alleen de hand en ging weg. Ik schel aan en daar verschijnt de huisknecht, een kerel als een boom en vraagt:

„Wie kan ik aandienen?”

„Vriend, zeg aan je meesteres, dat de landeigenaar Karatew er is om over een gewichtige aangelegenheid te spreken.”

De man ging, ik wacht en dacht: wat zal dat worden? Dat ouwe mirakel zal je waarschijnlijk een enorm-hooge som vragen, al is ze nog zoo rijk. Misschien vraagt ze me wel vijf honderd roebel. De huisknecht komt eindelijk terug en zegt: „Wil u me maar volgen.” Ik volg hem, hij laat me in een salon waar een klein oud-vrouwtje, tanig van vel en knip-oogend, in een leunstoel zit. Die vraagt me:

„Waarmeê kan ik u van dienst zijn?”

„Mag ik in de eerste plaats u zeggen, dat het mij heel aangenaam is met u kennis te maken....”

„U vergist u, ik ben niet de vrouw des huizes, ik ben een familielid van haar. Maar wat wenscht u?”

Toen gaf ik nadrukkelijk te kennen de eigenares van het landgoed persoonlijk te willen spreken.

„Maria Ilinischna ontvangt vandaag geen bezoeken, ze gevoelt zich niet al te wel... waarmeê kan ik u van dienst zijn?”

Daar is niks an te doen, dacht ik, ik zal haar het geval vertellen en dat deed ik. Dat ouwe mensch luisterde.

„Matriona!? Wie is Matriona?”

„Matriona Feodorowa, de dochter van Kulik,”

„De dochter van Feodor Kulik!? Hoe kent u die dan?”

„Nou, toevallig.”

„En weet zij van uw plannen af?”

„Ja zeker.”

Ze zweeg.

„Ik zal die gemeene meid....”

Ik was overbluft door dien uitval en zei:

„Wat bedoelt u? Om Godswil! Ik ben bereid een som geld te storten... bepaalt u-zelf het bedrag....”

De oude heks siste me toe:

„Met geld, met geld, wil u ons.... We hebben uw geld niet nodig.... maar ik zal haar.... ik zal haar wel krijgen.... ik zal....”

Van louter kwaadaardigheid kreeg die ouwe een geweldige hoestbui.

„Heeft ze het misschien niet goed bij ons? O, zoo'n duivelsche meid!”

Toen barstte ik, eerlijk gezegd, los.

„Waarom dreigt u dat arme, totaal onschuldige meisje te zullen straffen? Waarom? Wat heeft ze dan eigenlijk voor slechts gedaan?”

De oude vrouw wond zich op en sprak bevend:

„Maar heb ik dan niet het recht....”

„Neen,” zei ik, „ze is uw lijfeigene niet, ze....”

„Nu, mijnheer, dat is een zaak die Maria Ilinischna aangaat en niet u. Maar ik zal Matroschka aan 't verstand brengen wiens ondergeschikte zij is....”

Wil u wel gelooven, dat ik moeite had m'n handen niet op te heffen om die ouwe heks, maar... ik dacht aan Matriona en beheerschte me. Ik kwam toen op het denkbeeld om het met zachtheid, met vriendelijkheid te probeeren en zei: „Vraagt u wat u wilt voor het meisje....”

„Maar waarom dringt u zoo aan?”

„Omdat ik nu eenmaal van het meisje hou. Stelt u zich in mijn plaats... en sta mij toe, dat ik uw handje kus.”

Inderdaad kuste ik de hand van die oude heks.

„Nou”, bromde ze toen, „ik zal alles aan Marie Ilinischna overbrengen en dan zullen we zien wat zij beveelt. Komt u over twee dagen terug.”

Ik ging zeer ongerust naar huis. Het kwam me al voor, dat ik de zaak verkeerd had aangepakt, dat het niet taktvol van mij was geweest om mijn genegenheid jegens het meisje op zoo duidelijke wijze te doen blijken, maar het viel mij te laat in.

Twee dagen daarna ging ik er weer heen en werd in ene andere salon binnen gelaten. Het eerst wat ik zag waren bloemen, een massa bloemen, een keur-collectie, prachtig... en de vrouw-des-huizes-zelf in een antiëken, met kunstig houtsnijwerk versierden leunstoel, het hoofd achterover, steunend op een kussen. Het familielid, dat ik de vorige maal had gesproken, zat er ook bij en nog zoo'n vaalblond, scheefgemonnd juffertje in een hard-groene japon — zoo iets als een gezelschapsdame. Ze verzocht me te gaan zitten, hetgeen ik deed.

Toen begon ze me uit te hooren, hoe oud ik was, of ik soldaat was geweest, wat mijn plannen voor de toekomst waren, en alles op een zoogenaamd aristocratischen toon, geweldig uit de hoogte. Ik antwoordde uitvoerig. Ze nam een doekje van de tafel en waaide daarmee wat koelte tegen haar wangen.

„Ja,” zei ze eindelijk, „Katharina Karpowna heeft me uw plannen al meêgedeeld maar... het is één van de regelen van mijn huis, dat geen van de ondergeschikten bij een ander in dienst kan treden. Het hoort niet. Het past niet. In een huis waar orde en regelmaat heerscht mag dat niet voorkomen. Ik heb dan ook al mijn maatregelen genomen, dus... doet u maar geen moeite meer.”

„Neemt u me niet kwalijk, er is hier geen sprake van moeite, maar... u kunt Matriona waarschijnlijk niet missen?”

„Neen, dat niet. Ik heb haar zoozeer niet nodig.”

„Maar waarom wilt u haar dan niet aan mij afstaan?”

„Omdat het mij niet behaagt. Omdat ik er eenvoudig tegen ben. Daarmeê is alles gezegd. Ik heb mijn maatregelen al genomen, het meisje gaat naar een van mijn bezittingen in Siberië.”

Ik was als door den bliksem getroffen. Ze sprak toen een paar fransche woorden tot de groene juffrouw, die onmiddellijk daarna de kamer verliet.

„Ik ben een vrouw van strenge principes en mijn gezondheid is zeer zwak, dus mag ik me niet erg opwinden. U is nog een jonge man en ik ben een oude vrouw en heb dus eenigszins hef recht u goeden raad te geven. Zou het niet wenschelijker voor u zijn om verstandig te worden en te trouwen met een partij die u past? Gefortuneerde meisjes zijn er niet zoo heel veel maar een arm meisje, al heeft ze dan misschien een goed karakter, vind je overal!”

„Ik kijk het oude mensch aan maar begrijp totaal niets van wat ze raaskalt, ik hoor wel, dat ze het heeft over trouwen maar aldoor klinkt dat ééne woord: „Siberië” in m'n ooren. Trouwen! Wat duivel!”

Hierna keek de verteller me aan en vroeg:

„U is toch niet getrouwd?”

„Neen.”

„Dat dacht ik al. Toen hield ik het toch niet langer uit en sprak opgewonden: Maar om Godswil! wat praat u toch voor onzin! Wie praat er hier van trouwen! Ik kom hier alleen om te vragen of u Matrona aan mij wil afstaan, ja of neen?”

Toen begon het oude mensch te kreunen:

„Oo.... oo.... hij windt me op, hij windt me op, stuur 'm wég, dadelijk.... Ooo!”

Die ouwe heks, het familielid, sprong van 'r stoel, vermaande me heen te gaan en intusschen jammerde de ander: „Oo, waar heb ik dat aan verdiend? Ben ik dan geen baas meer in mijn eigen huis! Ooo!”

„Ik greep mijn muts en rende als een dolle het huis uit. U zult het misschien in mij afkeuren.” ging de verteller verder, „dat ik mij om zoo te zeggen hechtte aan een meisje van anderen minderen stand, ik zal dat ook niet trachten goed te praten.... het is nu eenmaal zoo gebeurd en niet anders. Wil u wel gelooven, dat ik dag noch nacht rust had want aldoor kwelde me de gedachte: Waarom heb je dat arme meisje ongelukkig gemaakt? Als ik er aan dacht, dat dat lieve kind op klompen achter de ganzen liep of door den een of anderen lompen boer afgesnauwd werd en zwaren landarbeid moest verrichten, dan stond het koude zweet op mijn voorhoofd....

(Slot volg!).

Vrij bewerkt naar een novelle van
IWAN TOERGENJEW.

Hoe een hek een tak ving.

(EEN SPROOKJE?)

OP Gooilust zijn veel dingen „anders”, dat ondervond ook een eiken tak.

Dicht bij een ruim twee meter hoog hek van het Kangoeroe perk groeide een struik eikenhakhout die echter niet gehakt werd.

En der middelste stammen groeide slank op en keek het hek gemakkelijk over het hoofd, en als de wind hem heen en weder wiegelde dan zag hij het hek een heel stuk onder zich.

En de tak verhoovaardigde zich hierover en als een der kleinere zijdscheuten ook door den wind werd bewogen en zijn hoofd stootte tegen de onderste steilen van het hek, dan bespote hij de andere en hief zich fier omhoog.

Dit gebeurde herhaaldelijk, en toen het weer eens gebeurde kwam juist een eekhoorn voorbij en deze hoorde de hoogmoedige woorden, ging onder zijn staart zitten op het hek, vlak bij de tak, en zag rond om te zien wat er alzoo te zien was.

Nu bemoeit een eekhoorn zich gaarne met een andermans zaken maar hij heeft een scherp verstand en een bewonderenswaardige opmerkingsgave.

Toen hij alles eenige oogenblikken had aangezien, wist hij al wat hij weten wilde en hij sloeg met zijn staart en knetterde met zijn tanden en riep spottend tot den tak „Pas maar op dat het hek je niet vangt, jou, die denkt er zoo hoog boven te staan!”

En toen de tak dat hoorde werd hij woedend, en daar juist de wind woei trachtte hij den eekhoorn met een zwenk van het hek te gooien, maar de eekhoorn was op zijn hoede, schetterde nog harder en verdween.

En de tak groeide door en werd langer, maar ook topzwaarder, en als de wind woei en het regende er bij, dan bemerkte hij tot zijn ergernis dat hij telkens het hek aanraakte.

* * *

Toen het volgende jaar de eekhoorn weer eens voorbij kwam, zag hij, dat op de plaats waar de tak af en toe het hek raakte een *gladde glimmende* plek was ontstaan en spottende ging hij weer op 't hek zitten en zeide: „het schijnt dat het hek dichter bij je komt!”

„Volstrekt niet,” antwoordde de tak, „als het erg waait schuif ik wel eens de stof van het hek en zooals ge ziet wordt mijn bast daar nog mooier door!”

„Wij zullen zien” zeide de eekhoorn, en ging verder.

Weer ging er een jaar overheen en de tak werd steeds zwaarder en, daar hij niet goed in evenwicht opgroeide, steeds meer overhangende.

En er kon geen windje waaien of de tak schuurde langs het hek en er ontstond een *witte wond* op die plaats en de tak begon te begrijpen dat iets niet in den haak was; maar als de eekhoorn voorbij kwam dan keek hij den anderen kant uit!

* * *

En weer gingen een paar jaren voorbij en nu hing de tak bijna altijd op het hek en de *vanden* van de *wonde* verdikten zich en het hek paste juist daar tusschen.

En nadat het eens lang warm weer geweest was met veel regen, zoodat de tak loodzwaar op het hek had gehangen, bemerkte hij, toen alles weer opgedroogd was en hij zich wilde opheffen, dat zijn *bast* de *ijzeren roede* van het hek *omgroeid* had en dat hij er *onherstelbaar mede verbonden* was.

En zoo was geschied wat de eekhoorn voorspeld had.... *het hek had de tak gevangen!*

* * *

Zoo verliepen er een paar jaar, de wond was geheel genezen en zoowel bast als hout waren om den ijzeren spijl van het hek gegroeid zoodat die er geheel in zat, en de tak had er zich aan gewend want het schuurde niet meer en van een verwonding was niets meer te zien.

Toen gebeurde het dat de eekhoorn weer voorbij kwam en hij ging vlak bij den tak onder zijn staart zitten boven op het hek en hij zeide tot den tak:

„Wat ik voorspeld heb is uitgekomen: *het hek heeft u gevangen*, en daar zit gij nu vast tot in lengte van jaren, eeuwen misschien, tot dat een mensch komt en het hek, of u, of beiden, vernielt. Want.... *de grootste vijand van de wonderen van Gods schepping is de mensch!*”

En voor het laatst werd de tak boos en wilde toch gelijk hebben en zeide tot den eekhoorn:

„Gij weet er niets van, want het hek houdt mij niet vast maar ik houd het hek vast en indien gij niet onmiddellijk weg gaat, dan sla ik u van het hek!”

En dit was een *zot gezegde* van den tak want hij kon zijn dreigement niet uitvoeren, want hij zat *vast*. En de eekhoorn sloeg met zijn staart en schetterde met zijn tanden, sprong over den tak heen en liep weg en riep alléén maar: „probeer het!”

* * *

Na dien tijd kwam de eekhoorn echter niet meer bij den tak, want eigenlijk had hij een goed hart en hij wilde den tak, die verneerd, was, niet noodeloos pijn doen!

En de kleine scheut onder aan de struik die in zijn jeugd het hoofd had gestooten tegen het hek toen zijn oudere broeder er zoo trotsch overheen wuifde, die was naar boven opgeschoten langs de andere heen en toen die vast zat schoot hij er voorbij, groeide recht op en werd de hoofdstam van den struik en groeide op... op!

En elk jaar schenen de Kangoeroes aan zijn voeten kleiner en eindelijk konden de trotsche pauwen in zijn kruin overnachten zonder dat hun gewicht hem hinderde.

Maar hij zeide nooit iets en verhoovaardigde zich niet, want er kon nog zoo *veel* gebeuren eer hij heusch een boom was.

De eekhoorn kon komen en zijn top afknagen, de kleine muizen konden 's winters zijn bast afschillen, een worm kon komen en zijn hart doorboren en eindelijk kon de *Mensch* komen en hem geheel vernielen want.... *de grootste vijand van de wonderen van Gods schepping, is de mensch!*

F. E. BLAAUW.

HOE EEN HEK EEN TAK VING.

OORLOGSSLACHTOFFER.

KANTEKLEER gaf het op. Hij was altijd een mooie haan geweest, voor enkele jaren zelfs een tentoonstellings-exemplaar, en daarom had zijn baas niet van hem kunnen scheiden, toen hij er toe besloot moest om wegens voedseltekort zijn kippen op te ruimen.

Alleen was Kantekleer achtergebleven en dat had den sterken vogel doen kwijnen, nu gaf hij het op. Zoals eenmaal voor den meest volhardenden mensch het oogenblik komt, dat hij neerzitten gaat, de armen futloos omlaag laat hangen en de handen slap neerbengelen laat tusschen de energielooze uiteengezakte knieën, zoo ging het Kantekleer. Zijn pooten weigerden langer het gewicht van zijn lichaam te dragen, ze knikten samen onder zijn bontbevederde lijf, zijn kop kromp weg tusschen de halsveeren, de hals hing slap zijwaarts, hij sloot de vliezige, blauwe oogleden met een gevoel van ontzettende vermoeienis. Zijn bloedeloze, bleekrose kam zakte scheef en wie den anders zoo koninklijken vogel in zijn goede dagen gekend had, zou hem thans dood gewaand hebben. Dit was de verslapping, welke den dood aankondigt, de loome verstarring van den levenswil, het wegzinken in de onverschilligheid, een ondergaan in moeheid, die berusten doet in het komende einde en dat zelfs zoeken doet.

Leven, leven.... Waarom, waartoe? Was dan niet alles verloren? Zoo vele malen reeds was de dag angebroken, de hoop verzeen en weer verzonken in den somberen nacht, de treurige eenzaamheid der dagen was druilend henen getrokken over Kantekleer en alleen de nachtsilte had getroost met dromen van herstel der dagen van weleer.

Als dan de schemering grauwde door het vierkante gat van zijn purperdonkere nachthok had hij den kop opgericht, den hals gerekt en de veeren geschud. Doch stil was het om hem heen en geen donkere rompen van medebewoonsters roestten op de zitstokken om hem, noch voelde hij de warme, kleine kriel, die immer aangekroeld zat tegen zijn vlerk rechts.

Luisterend hief hij den kop. Buiten floot de merel zijn eersten schorren toon, herhaalde dien telkens als aanslijpend tot een helderder en fijner fluitgeluid, maar geen haan kraaide ergens, zoover zijn gehoor ging. Was het dan niet de dag nog, die aanlichtte, vergiste hij zich en was 't nog slapentijd? Tokkend en klokkend trok Kantekleer schuw en huiverend den kop in de halsveeren terug, sloot weer de oogen, doch open en wakker bleven zijn ooren, die beluisterden hoe tartend daarbuiten andere merels antwoordden en meestenden in het fluitgeroep, dat den dag verkondigde. Lichter blauwde de schemerschijn door het gat, dat naar de ren opende; de dag gloorde reeds — en nog had geen haan gekraaid.

Met een schok sprong hij overeind en wipte driftig omlaag. Vreemd stil klonk zijn tokkend gescharrel door het nachthok. Kantekleer was alleen, er viel niets te wekken, er was geen levendigheid van gevolg, van vrouwvolk om hem heen en plots stond weer helder de herinnering voor hem van het droeve feit: de roof, de smadelijke roof van al zijn zeven vrouwen.

Hij had het niet begrepen en zou 't nooit begrijpen, hoe en waarom zijn baas hem dat had kunnen aandoen, zijn baas, die altijd trotsch en welgevallig neerblikte op hem en de zijnen, die zoo onheuglijk langen tijd hen samen gelaten had. Samen met hem hadden zij zich geweten in het genoeglijke bezit van dat prachtroepje; zoo veilig binnen rondom afgesloten domein.

Opeens was hij aangekomen met een hoendermand om het hok te betreden, — niet om eieren te garen, de kippenluis te

bestrijden met een witkwas, het hok te ruimen of wat ook te doen, wat stoorde even maar ongevaarlijk was, — neen! om zijn vrouwen een voor een op te pakken met forschen greep en ze te dwingen, te stuwen in dien sluitmand, hoe ze ook schreeuwden of angstig vluchtten her en der. Alle had hij ze meegenomen, de vier groote boerenkippen met hun goedgelegde manieren, de kalmste het eerst, de twee majorca's — ah! die kleine, pittige zwartkop, die hem zoo speelsch weerstreefde altijd, doch eindelijk bukte toch voor zijn koninklijken wil, — sterke mooie kip! en toen eindelijk, niets sparend, het krielkje, zijn parelgrijze krielkippetje, ook dat moest mee! Was het niet behendig gevluht in het nachthok tot driemaal toe en er telkens weer uitgejaagd, had het niet listig gedoken onder 's mans handen door om telkens weer te ontglippen, tot krielkje niet meer kon en hijgend gekropen was onder zijn breeden hanenborst, waar het zoo vaak vleiend gedoken was in aanhalig gekroel! Ook dat mocht niet baten; Kantekleer had gepikt naar den baas, maar diens rechter had hem wreed weggeduwd en zijn linker had krielkje gegrepen, ook haar! O! dat gekrijsch van die kleine parelgrijze kriel nog in de mand bij het wegvoeren, hij zou het altijd blijven hooren. Nooit had hij ze weergezien, zijn zeven vrouwen.

Alleen was hij gebleven, alleen stond hij in den bleeken morgenschemer, midden in het wijde loophok. 't Was dag haast en geen haan kraaide in het dorp, geen enkele. Dan zou hij het doen! Fier stelde hij zich in postuur, boog achterwaarts den hals en rekte zijn lichaam in hoogen toonenstand, om luide te laten klaroenen zijn schellen morgenroep over het slapende dorp. Doodstil bleef hij staan met geheven kop en luisterde, — maar niemand beantwoordde zijn roep. Nog eens dan, luider, krachtiger ging zijn kraaien over huis, hof en akker en weer luisterde hij, spitste zich, wijdogenspalkend de hoorschelpen of dan niet ergens ver een zwakke echo zijn roep teruggeven zou. De merels floten, een winterkoninkje schetterde luide, allerlei klein-vogelbroed piepte en tierelierde in haag en struik, — geen hanengekraai roerde ook maar even zijn wachtend oor.

Maar anders dan! Er waren toch buurhuizen en woningen, verspreid daarbuiten overal, er waren toch hoenders, en ging dan niet als vroeger dat gekraai uit hanenkelen van erf tot erf in een breeden kring rond het dorp als een beurtzang, waarin elk zijn refrein op 't allermooist voordroeg in onderlingen wedijver van krachtig, sonoor geluid? Wat waren er niet velen in dien kring, hoe vulde dat heerlijke weten van met velen gezellig de wereld te bevolken, ieder met zijn eigen lieve groep om zich, den morgenstond telkendage! Tot in dit onheilvolle jaar allengs de zangers minderden, ontvielen aan de rei; vlugger steeds was de beurtzang rondgeweest. Hij had het niet begrepen, maar telkens weer dunde de kring van refereerende hanen. Voor enkele weken was 't een drietal nog, de oude, schorre van ginds over de schutting, die altijd nahaalde met zijn afgeleefde stem, en heel ver de hooge kraaijer, die steeds een tikje oversloeg tegen 't eind, — ook die hadden plots gezwegen. Was dan alle hoendervolk weggevaagd van de wereld? Had men dan alle kippen doen verdwijnen eerst, net als de zijne, had men alle hanen een voor een den mond gesnoerd of omgebracht en bleef hij, hij alleen over hier als koning zonder volk, doelloos rondstappend door het verlaten domein, de angstig groote kippenloop voor hem als eenig bewoner? Alles was ingericht voor velen, zitstokken, leghokken, drinkbakken en hij als werkelooze restte. Zonder doel, zonder roeping of emplooi stapte hij daar rond. O! er moest een reden zijn; — steeds minder was het dagelijksche voederrantsoen geworden, men leed honger om

hem heen, de eene na de andere sloeg over met eierleggen, 't gehalte van het voeder, dat de baas strooide, was niet meer dat! Kaf, rommel, nu dit dan dat, kleiner steeds werden de porties, — hij had het wel gemerkt, 't waren geen dagen meer van geregelden overvloed en ieder droomde 's nachts van mais, van goudgele maiskorrels, die zoetig vergleden naar den krop. Vroeger overvloed daarvan en nu schrielle rantsoeneering; ondervoeding maakte met den dag bleeker de kopelletjes van zijn kippen, als ze daar trippelend omscharrelden om meer, om genoeg. Dat had ze doen kwijnen en lusteloos gemaakt. Hij had ze willen opwekken, minnespel geveinsd en aangespoord tot meerdere levensvreugde; uit eigen mond had hij gespaard telkens en haar zijn portie toegeduwd, doch er was iets als angst gekomen in hun doffe oogen, ook zij begrepen niet wat er gebeuren moest dien laatsten tijd van afmagering en onbevredigd, zorgelijk pootgescharrel in den kaal doorwroeten bodem van hun anders zoo rijke kippenren.

Toen was de vrouwenroof gekomen en daarna de eenzaamheid. Ruim was zijn eigen portie nu, — maar hij at niet, vertikte het om te eten. 't Leven zei hem niets meer, hij twijfelde aan het doel van zijn bestaan, het walgde hem

Foto A. Curiel.

DE BOSCHNEGERS IN SURINAME.

GOUVERNEUR AMAKTI, HET OPPERHOOFD DER AUCANERS, TE MIDDEN VAN ZIJN FAMILIE.

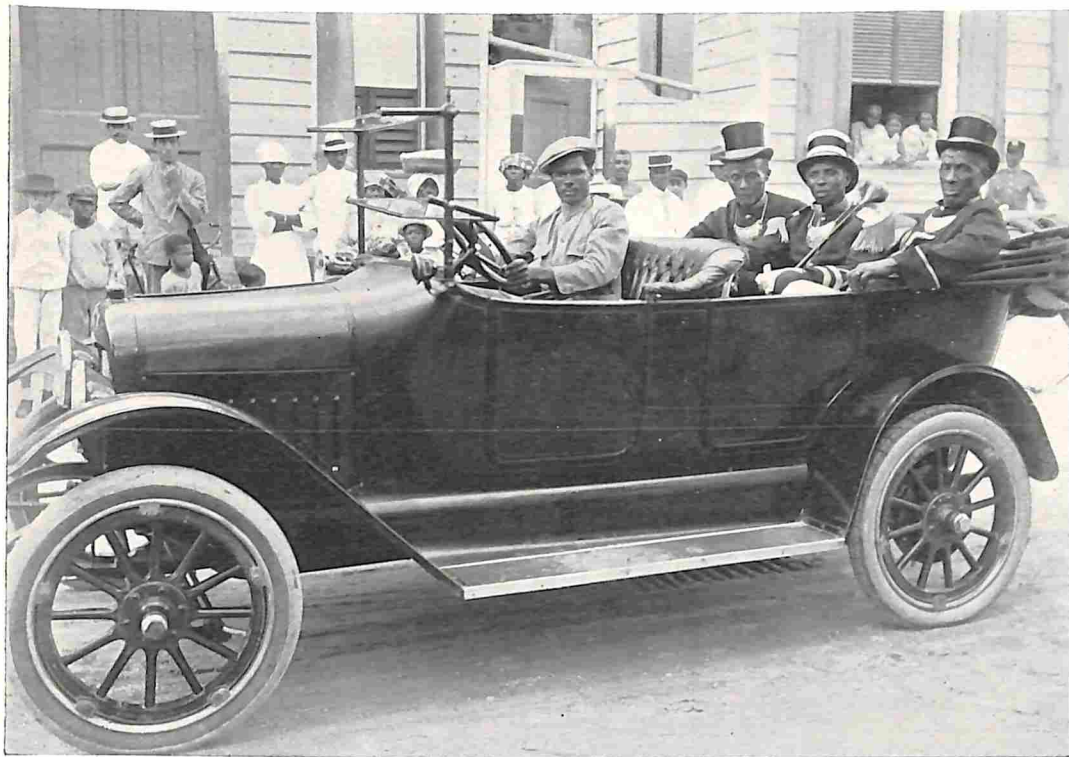

Foto A. Curiel.

DE BOSCHNEGERS IN SURINAME.
GOUVERNEUR AMAKTI TUSSEN ZIJN ADJUDANTEN IN DE AUTO.

zich etend te vervetten als kiplooze haan.. en op den morgen, waarvan we begonnen te vertellen, sloot Kantekleer kraaiensmoede de oogen en vertwijfelde.

Alles, alles was hem nu volmaakt onverschillig verder, hij had gedaan met het leven en een einde moest er nu maar komen....

Nog eenmaal zou Kantekleer kraaien en antwoordde er geen, dan was het uit! Zijn oogen bolden erbij op achter de bleekblauwe vliezen voor zijn holle oogkassen, geweldig was zijn geluid als nimmer te voren. Met een laatste, wonderheldere gehoorscherppte luisterde hij een poos en hield zich stijfstil.... Geen haan ter wereld gaf zijn roep terug!

Vastbesloten wipte Kantekleer op den middelsten zitstok in de ren. Met schuinslinksche pasjes liep hij naar den uitersten rand en stak zijn kop door een zeer nauwe maas in het kippegaas. Op wipten zijn pooten in een sprong van den steunstok af, het scherpe ijzergaas snoerde zich wringend om zijn hals vast, vlak achter de witte lellen. Even spartelde Kantekleer, trok een paar malen krampachtig zijn pooten op en neer in een scherp hoek, om ze eindelijk langzaam recht uit te strekken en roerloos te blijven hangen.

G. DE GRAAF.

DE BOSCHNEGERS IN SURINAME.

BOSCHNEGERS zijn niet de oorspronkelijke bewoners van Suriname. Zij zijn de afstammelingen van Afrikanen, van de eerste helft der zestiende eeuw af van de goudkust, (Kust van Guinea, eertijds, tot 1872, een Nederlandsche kolonie), uit de Congo en uit den Soedan aangevoerd als slaven. Dit geschiedde uit een menschlievend oogpunt om de zwakke en onwillige Indianen — de oorspronkelijke bewoners — te vervangen, die de eerste Kolonisten uit Suriname noodig hadden bij den aanleg en het onderhoud van plantages. Men schat dat er ongeveer driehonderdduizend zijn aangevoerd. Toen in 1863 — 1 Juli — de slavernij werd afgeschaft, werd aan slechts 36000 de vrijheid geschonken. Suriname's bevolking was toen 53000 zielen. Door onmenselijke wreede behandeling stierven er velen in slavernij; in grooten getale ontvluchtten zij de plantages, de bosschen in en vestigden zich in de oerwouden. Expedities tegen de wegloopers (Marrons) hadden geen resultaat en verslonden schatten. Onderworpen werden zij nimmer. Toen besloot men ze te „bevredigen”. De eerste vrede werd in het laatst der 18^e eeuw achter „Auca” gesloten.

Men onderscheidt de volgende drie stammen: Aucaners of Djokas, Saramacaners, Becoe- en Moesinganegers. Aan het hoofd van elken stam staat een opperhoofd, Granman (d.i. negerengelsch

voor Gouverneur) geheeten. Deze worden bij hun dood opgevolgd door den oudsten zoon van de oudste zuster. Aan het hoofd van een boschnegerdorp staat een kapitein.

Deze opperhoofden ontvangen van het Bestuur der Kolonie een jaargeld, wisselend van / 300 tot / 1000. Bij de bevestiging in hun „waardigheid” moeten zij een belofte afleggen. Dit geschiedt te Paramaribo ten gouvernementshuize tegenover den Gouverneur der Kolonie, den Raad van Bestuur en den Gouvernements-Secretaris. Op de afb. hieronder ziet men Granman Amakti, op 7 Augustus 1916 als zoodanig in zijn „waardigheid” bevestigd, als opvolger van Osesie, het opperhoofd der Aucaners. Hij staat tusschen zijn adjudanten en kapiteins. Zooals men ziet, dragen de „hoogwaardigheidsbekleeders” uniformen en steken of hooge hoeden met gouden en zilveren banden. Deze krijgen zij — evenals de stokken met zilveren knoppen waarop het Nederlandsche wapen staat, eveneens op de zilveren borstplaten voorkomende — ten geschenke van het Gouvernement.

De boschnegers zijn flink gebouwde, sterke menschen, luidruchtig en vrij brutaal in hun optreden, bovendien lui en arrogant, doch met een zin voor humor. Zij trekken liefst zooveel mogelijk voordeel van de blanken. Voor de Hol-

landsche driekleur en voor dienstbrieven hebben zij bijzondere eerbied. Koningin Wilhelmina staat bij hen in groot aanzien. Op de afbeelding op de vorige bladzijde ziet men gouverneur Amakti als een aartsvader te midden van zijn geheele familie. En de beeltenis van Koningin Wilhelmina prijkt naast hem.

In liegen en bedriegen zien de boschnegers geen been; onder elkaar zijn ze lafaards. Tot op zekere hoogte zijn ze onmisbaar n.l. voor het vervoer langs de midden- en bovenloop der rivieren naar de goudvelden, en hun behendigheid om booten over watervallen en stroomversnellingen te brengen, is ongeëvenaard. En ze laten zich er ruim voor betalen! Ongeveer 9000 boschnegers bewonen nu het boschland. Ze zijn bijna allen heidenen. De zending der Evangelische Broedergemeente (Hermhutters) heeft niet bijster veel resultaat, al zijn er een aantal Christenen onder hen.

Op de derde afbeelding ziet men Amakti tusschen zijn adjudanten per auto een rijtoer maken in Paramaribo. Dat zal wel de eerste maal zijn geweest in hun leven! Vrees hebben ze blijkbaar niet.

Ter vergelding van kleine diensten — b.v. het wegbrengen van brieven, enz. ontvangen de boschnegers ook kleine geschenken. Met het toezicht op de boschnegers (evenals op de Indianen) is de Gouverneurs-Secretaris belast.

FRED. OUDSCHANS—DENTZ.

's-Gravenhage, Oct. 1917.

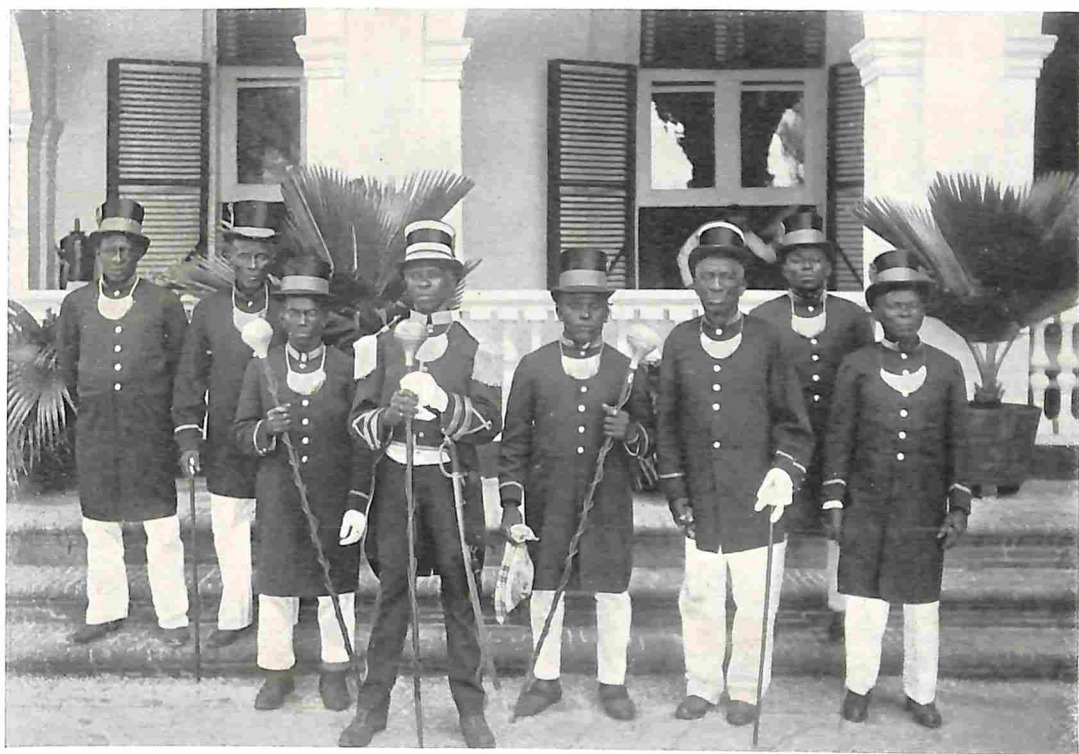

Foto A. Curiel.

DE BOSCHNEGERS IN SURINAME.
GOUVERNEUR AMAKTI MET ZIJN ADJUDANTEN EN KAPITEINS NA DE BEVESTIGINGSPLECHTIGHEID VOOR DEN GOUVERNEUR VAN SURINAME.

JACK DE ZANGER.

(Vervolg van bladz. 543.)

„Zoo heeft u genoeg gehad,” zei Jean Paul plotseling. „U kunt hier niet blijven slapen.”

Garrod protesteerde slaperig, doch de halfbloed trok hem met een ruk overeind, en terwijl hij hem onder den arm nam, leidde hij zijn aarzelende schreden terug naar de tenten. Garrod deelde een kleine tent met Vassall en Baldwin Ferrie. Het eene eind stond met de opening naar de groote tent, het andere gaf toegang tot het vrije veld. Jean Paul keek naar binnen; ze was leeg, en de flap was aan den binnenkant neergelaten. In de groote tent was men bezig met kaartspelen.

Garrod zakte als een meelzak in elkaar. Jean Paul ontkleedde hem handig, en na hem in zijn deken te hebben gerold, liet hij hem alleen, dood voor de wereld. Voor hij de tent verliet, klopte hij zorgvuldig de asch uit de pijp, en stopte deze in den zak van Garrod's jas. Onmiddellijk daarna vertoonde Jean Paul, in zijn nette, zwarte kleeding, zich in het licht van het vuur. En daar kon men hem met een ernstig gelaat een bril (zijn oogen waren zoo scherp als die van een lynx) zien opzetten, en zich zien verdiepen in zijn dagelijksch hoofdstuk uit den bijbel, alvorens hij zich ter ruste begaf.

Den volgenden morgen ontwaakte Garrod met barstende hoofdpijn en een akeligen smaak in den mond. Doch dit leek hem een klein ongerief voor negen uren van ongestoorden, verkwikkenden slaap, en vergetelheid.

Ook dezen dag trokken zij voort over de prairie. Als Sir Bryson Jack iets mee te deelen had, bezigde hij Garrod als zijn afgezant, zoodat het tweetal elkaar wel ontmoeten en met elkaar spreken móést. Als Garrod naderde, trok Jack een lip in, en bepaalde zich uitsluitend tot dat, waarmede hij bezig was. Voor Garrod waren deze bezoeken een ware kwelling. In den toestand waarin hij verkeerde, moest hij de scherpe oogen van Linda ontgaan, en moest hij haar met Jack zien wegrijden, buiten het gezicht van de rest van den troep. Des avond was hij dan weder in staat zijn zenuwen eenigermate te beheerschen.

Dezen avond zorgde Jean Paul er voor Garrod uit den weg te gaan. Garrod zag zich dus eindelijk wel verplicht den Indiaan bij zijn vuur te gaan opzoeken.

„Kijk eens hier, Jean Paul, ik wil eens met je praten,” zeide hij norsch.

Na zijn boek te hebben gesloten, en zijn bril doodbedaard te hebben afgezet, volgde de Indiaan Garrod, zoodat de anderen hen niet konden verstaan.

„Toe, geef me nog een pijpvol van dat slaapmiddel, Jean Paul,” zeide Garrod op vriendelijker toon.

De halfbloed liet nu zijn onderdanigen toon varen. „Aha! Dus van avond komt u er zelf al om,” lachte hij spottend.

„Verduiveld nog toe! Ik zal er toch voor betalen,” gromde Garrod.

„Mijn medicijnen zijn niet te koop,” antwoordde Jean Paul.

„Medicijnen?” spotte Garrod. „Ik geef je vijf dollar voor 't heele zakje.”

Jean Paul schudde het hoofd.

„Tien! Twintig dan!”

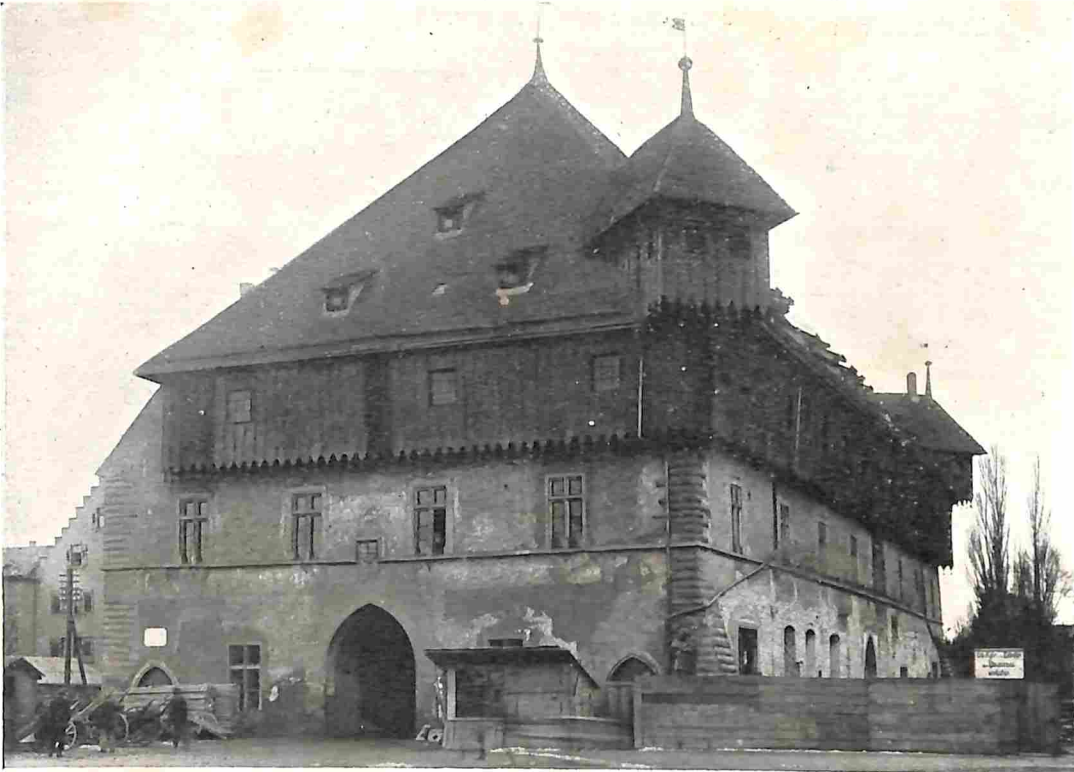

Foto Leiziger Presse-Büro.

HET IN 1388 GEBOUWDE KOOPMANSHUIS TE KONSTANZ, WAAR HET CONCLAVE VERGADERDE TIJDENS HET BEKENDE CONCILIE, WAAROP JOHANNES HUSS EN HIERONYMUS VAN PRAAG TER DOOD VEROORDEELD WERDEN.

Jean Paul glimlachte enkel.

Een blanke kon zich onmogelijk nog méér vernederen voor een Roodhuid. Met een erbarmelijke poging om onverschillig te lijken, haalde Garrod de schouders op en wendde zich af. Jean Paul bleef hem glimlachend na staan kijken. Garrod had nog geen vijf pas gedaan, toen al de verschrikkingen van den nacht hem al weder levendig voor den geest kwamen, en zijn trots deden vervlieten als water. Hij kwam vlug terug.

„Je zei dat je een dokter bent,” zeide hij met hakkende stem. „Goeie God! Zie je dan niet wat het voor mij beteekent. Ik móét het hebben! Ik móét het hebben! Ik ben op! Ik kan niet langer zonder slaap!”

„Gisterenavond zei je, dat ik je uit den weg moest blijven,” teemde Jean Paul.

„Vergeet maar wat ik toen zei, Jean Paul,” smeekte Garrod. „Ik wil je al het geld dat ik bezit er voor geven. Om God'swil geef me een pijpvol!”

Jean Paul bleef glimlachen, en ging naar het vuur terug, en haalde zijn bijbel voor den dag.

Garrod doorstond dien nacht zonder slaap ook nog, en ook nog den dag die er op volgde, doch bij het naderen van den volgenden avond leverde hij zich naar lichaam en ziel aan Jean Paul, den halfbloed, over.

EEN EMOTIEVOLLE CRISIS.

Tegen het einde van den vierden dag leidde de kronkelende weg den troep een heuvel af naar Fort Keikie, en zagen zij de groote rivier weder, wier loop zij voortdurend, zij het dan ook op eenigen afstand, gevolgd hadden. Fort Keikie bestond enkel uit een paar blokhutten, die als buitenpost gebezigd werden om 's winters met de Indianen handel te drijven. Nu waren de blokhutten dichtgespijkerd en zwierven de Indianen naar West en Noord.

De prairie eindigde hier plotseling en onmiddellijk voor hen verhieven zich de steile heuvels, terwijl de eigenlijke bergen daarachter over hun top heenkeken. Naar links kwam de rivier schuimend van tusschen grimmige, loodrechte rotswanden te voorschijn. De geheele rivier langs werd dit punt veelbeteekenend: „De Achterdeur der Hel” genoemd. „De Hellemond” volgde iets verder, en was aan het andere einde van den canyon. Over een afstand van meer dan twintig mijlen stortte de rivier zich bruischend verder in ongebreidelde woede, en vermaalde de drijvende boomstammen tot splinters.

De blokhutten stonden ook hier weder op een met grasbegroeide esplanada, doch hoog boven de rivier. Het gezelschap kampeerde aan den rand van den steilen oever, en had van uit de tentopening een prachtig uitzicht. De rivier stroomde hier veel sneller en was veel smaller. Ver beneden hen lag een klein eilandje, en verderop strekte zich de rivier als een breed, zilveren lint tusschen de heuvels, terwijl het geheel lag te schitteren in het licht van de ondergaande zon.

Zoodra de paarden waren losgelaten, begaf Jack zich naar Sir Bryson.

De gouverneur leidde hem in de tent. „Wel?” zeide hij, terwijl hij zich zette, en zijn vingertoppen zorgvuldig tegen elkaar legde.

„Mijn instructies waren, u naar den grooten canyon te brengen,” zeide Jack. „We zijn hier aan het begin er van. Wilt u hier een vast kamp opslaan of verder gaan?”

„Laat ik eens even kijken,” zeide Sir Bryson. Hij haalde een kaart uit den zak en spreidde haar op de tafel uit. Jack zag, dat het een kaart was die met de hand geteekend was. „Het begin van den canyon,” herhaalde Sir Bryson bij zichzelf. „Dat moet dan hier zijn,” en hij legde zijn vinger op de plaats.

Jack's natuurlijke aandrang was, om de tafel heen te loopen, en over Sir Bryson's schouder de kaart te bekijken. Hij deed dit dan ook, doch Sir Bryson greep snel de kaart beet, en hield haar tegen zijn borst, als een kind welks speelgoed bedreigd wordt door een ander kind.

Met verhoogde kleur trok Jack zich weder achter de tafel terug.

„Neem me niet kwalijk,” zeide hij stijf. „Ik wist niet dat 't een particuliere kaart was.”

Ook Sir Bryson kleurde, en mompelde iets onverstaanbaars.

Plotseling kwam het in Jack op, dat hij die kaart al eens eerder gezien had, en er speelde een glimlach om zijn mondhoeken. Daar Sir Bryson er zulk een diep geheim van wenschte te maken, was hij, Jack, dus ook niet verplicht alles te vertellen wat hij wist.

Sir Bryson zag den glimlach niet. Hij was weder bezig met het bestudeeren der kaart.

(Wordt vervolgd.)